

3.3. Авторско право и лицензи

ЛЕКЦИОНЕН МАТЕРИАЛ

В тази тема ще научите:

- Какво представляват лицензите за свободно ползване Creative Commons.
- Как да създавате авторско съдържание под Creative Commons лиценз
- Как да цитирате източници

СЪДЪРЖАНИЕ

1	Въведение	1
2	Принципи на лицензите за свободно ползване	1
3	Използване и създаване на произведения с Creative Commons лиценз.....	2
4	Цитиране на източници	4
4.1	Оформяне на цитат	5
4.2	Включване в съдържанието.....	6
5	Източници.....	6

1 ВЪВЕДЕНИЕ

Ако в основата на повечето закони за авторското право стои принципът „всички права са запазени“, то редица създатели на съдържание могат да изберат принципа „някои права са запазени“. Това дава на потребителите повече права за ползване на произведението от тези, които допуска авторското право. Тези принципи се обединяват от термина Creative Commons (Криейтив Комънс).

2 ПРИНЦИПИ НА ЛИЦЕНЗИТЕ ЗА СВОБОДНО ПОЛЗВАНЕ

Всички разновидности на Creative Commons дават възможност на потребителите свободно и без заплащане на компенсация да копират, разпространяват, представят публично или да използват по друг начин произведението с некомерсиални цели. Някои от разновидностите на договорите позволяват включително правене на промени и свободно комерсиално използване. За да се разпознават, произведенията с такъв лиценз се маркират със символа за Creative Commons – буквите CC на латиница, оградени в кръгче (фигура 1).

Фигура 1: Символ на Creative Commons лицензите

Това, обаче, не означава, че авторът на произведение с Creative Commons лиценз вече няма никакви права над него или че потребителите могат да го използват без ограничения. Има четири основни типа Creative Commons договорености, всяка от които се маркира с определен символ, и които могат да бъдат приложени самостоятелно или комбинирани:

BY („признание“, от английската дума *by*, „от“) – необходимо е изрично да бъде споменат авторът на произведението;

NC („некомерсиално“, от *non commercial*) – не се разрешава употребата на произведението с търговски цели;

ND („без производни произведения“, от *no derivatives*) – не се разрешават промени по оригиналното произведение;

SA („споделяне на споделеното“, от *share alike*) – променените версии могат да се разпространяват, само ако се запазят условията на същия Creative Commons лиценз.

Начините на употреба и възможните шест отделни комбинации между четирите типа Creative Commons лицензи са показани в следната схема (фигура 2):

Creative Commons			Мога да	Само ако	
		Признание CC BY	споделям, променям и печеля от творбата	спомена автора	
			споделям, променям и печеля от творбата	спомена автора и запазя същия лиценз	
			споделям и променям творбата	спомена автора и не печеля от творбата	
			споделям и печеля от творбата	спомена автора и не променям творбата	
				споделям и променям творбата	спомена автора, запазя същия лиценз и не печеля от неговата творба
				споделям творбата	спомена автора, не променям творбата, не печеля от нея и запазя същия лиценз

Фигура 2: Възможности за прилагане на Creative Commons лицензите

Това означава, че като минимум, потребителят е длъжен да упомене автора на произведението, което използва, т.е., да го цитира като източник. Желателно е да бъде указан и типът на лиценза.

Creative Commons лицензите, както и лицензите за авторско право, също не са безсрочни и за тях важи същата продължителност – до 70 години след смъртта на автора или до 70 години от първото публикуване. В рамките на този период авторът (или наследниците му) може да спре по всяко време разпространението на своето произведение под Creative Commons лиценз, но не може да оттегли копията от него, които до този момент съществуват и циркулират в пространството със същия лиценз.

3 ИЗПОЛЗВАНЕ И СЪЗДАВАНЕ НА ПРОИЗВЕДЕНИЯ С CREATIVE COMMONS ЛИЦЕНЗ

Под Creative Commons лиценз могат да се създават и разпространяват различни типове произведения – текстове (включително художествена и научна литература), изображения (снимки, илюстрации), аудио- и видеоматериали (песни, мелодии, видеоклипове). Не е желателно да се използва Creative Commons лиценз за компютърни програми, тъй като там работят подобни принципи за софтуер с т.нар. отворен код, които са изготвени специално за работата с подобен тип произведения.

За да маркирате ваша собствена, авторска работа, или ваша преработка на Creative Commons произведение, можете да използвате генератора за Creative Commons лицензи на уеб сайта <https://creativecommons.bg/> . Там можете да изберете подходящия лиценз за работата си и да получите набора от символите, съответстващи на този лиценз, за да го маркирате (фигура 4). Маркирането на работата ви с избрания лиценз може да стане по няколко начина:

- Като свалите от посочения уебсайт иконата, отговаряща на съответния лиценз, и я копирате в работата си;
- Като добавите текст, указващ лиценза, например:

„Това произведение е лицензирано под Криейтив Комънс лиценз „Признание-Споделяне на споделеното“

- Като добавите хипервръзка към конкретния лиценз, например

„Това произведение е лицензирано под Криейтив Комънс лиценз [„Признание-Споделяне на споделеното“](#)“

Функции на лиценза
Your choices on this panel will update the other panels on this page.

Разрешавате ли да се споделят адаптациите на вашата работа?

Да Не Да, стига и останалите да споделят

Позволявате ли произведението Ви да се използва с комерсиална цел?

Да Не

Избран лиценз
Признание 4.0 Международен

CC BY

This is a Free Culture License!

Free Culture Approved for Works

Фигура 3: Формуляр за избор на Creative Commons лиценз (вляво) и изгледа му (вдясно)

Има различни платформи, които събират на едно място творци, предлагачи произведения с Creative Commons лицензи, включително Wikipedia, YouTube, Flickr, специализирани сайтове и търсачки.

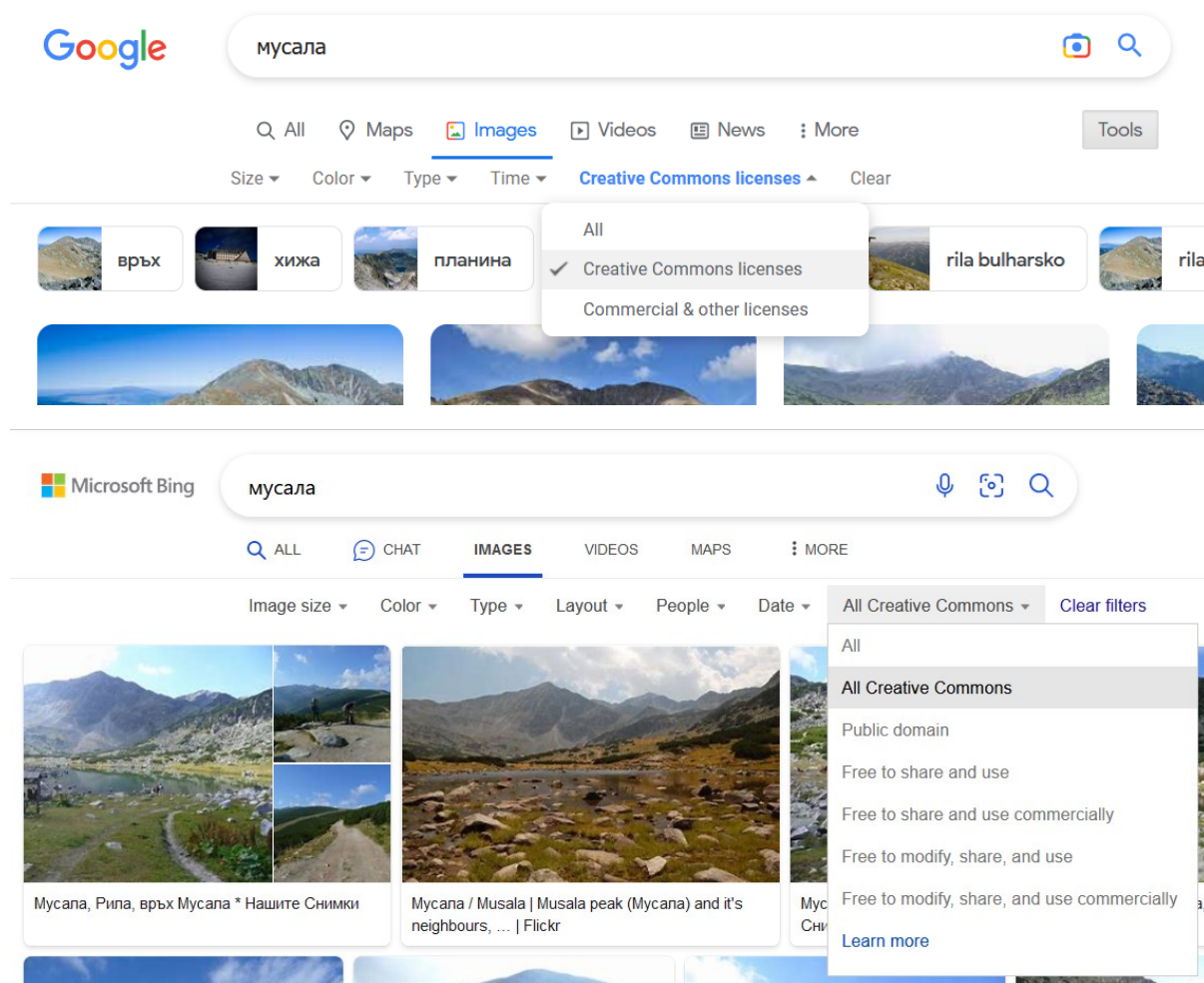
Списъци с платформи и произведения с Creative Commons лицензи могат да бъдат намерени тук:

- платформата Openverse – над 600 милиона произведения:
<https://openverse.org/bg?referrer=creativecommons.org>

- сайтът Creative Commons – над 2 милиарда произведения:
<https://creativecommons.org/share-your-work/>
- статия в Wikipedia със списък на платформи, предлагащи и споделящи CC съдържание:
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_major_Creative_Commons_licensed_works

Интернет търсачките също имат възможност да филтрират изображения в зависимост от лицензите за употреба (фигура 3):

Фигура 4: Филтър за търсене на изображения с Creative Commons лиценз в търсачките Google и Bing

4 ЦИТИРАНЕ НА ИЗТОЧНИЦИ

При работата с Creative Commons произведения важат същите правила за цитиране на източници, както и при работата с всички други източници, които не са ваше собствено дело. Минимумът информация, който трябва да се предостави при цитиране, трябва да е достатъчен за идентифициране на произведението и неговия автор, и включва имената на автора, заглавие на произведението и година на публикуване. В зависимост от това какъв е източника, който цитирате, следва да се добави и допълнителна информация, например издател и брой страници

(при книги), URL адрес (при уебстраници), заглавие на медията (при списания и периодични издания) и др.

4.1 ОФОРМЯНЕ НА ЦИТАТ

Съществуват няколко системи за оформяне на цитати, които се различават по подредбата и форматирането на информацията за източника. Българският държавен стандарт за цитиране, актуален към 2023 г., е ISO 690:2021, и по оформление прилича на т.нар. Харвардски стандарт. Най-често цитираните типове източници се цитират по следния начин (показано е и форматирането):

1. Книги, монографии

- Фамилия на автора, Инициали.
- *Заглавие на книгата.*
- Издателство, Място на издаване, година. брой страници.

Пример с един автор:

Бойчев, П. *Създаване на образователно съдържание*. УИ "Св. Климент Охридски", София. 2019. с. 258

Пример с двама автори:

Николова, Н. и Стефанова, Е. *Работни листове по информационни и комуникационни технологии – 6 клас*. ИК Просвета, София, 2012. с.32.

При повече от трима автори се добавя **и др.** след третия автор.

Пример с автор – юридическо лице:

Български институт за стандартизация. *Ръководство за библиографски позовавания и цитиране на информационни източници (ISO 690:2021)*, София. 2021

2. Статии в списания и други неперидични издания

- Фамилия на автора, Инициали.
- *Заглавие на статията.*
- Име на списанието
- Място на издаване, година, том, серия. (страница, на която се намира статията; ако страниците са повече от една, се изписват с тире)

Пример:

Орманджиев, Х. *Учредителната власт и българският конституционализъм*. 130 години български конституционализъм. София, 2009 г. (с. 56-60)

3. Уебстраници

- Фамилия на автора, Инициали. Ако няма посочен автор, може да се посочи името на уебстраницата или директно заглавието на източника
- *Заглавие на източника.*
- Година на публикуване
- [Дата на достъп] (гарантира, че при промяна на ресурса съдържанието е било достъпно към датата на достъп)

- URL адрес

Пример:

Wikipedia.org. *Авторско право*. 2022. [Прегледан: 01.02.2022]

https://bg.wikipedia.org/wiki/Авторско_право

Мултимедийни произведения (изображения, аудио и видеоматериали) се цитират по същия начин както и текстовите – с указване минимум на автор, заглавие и година на публикуване.

4.2 ВКЛЮЧВАНЕ В СЪДЪРЖАНИЕТО

Има няколко начина за включване на цитираните източници в произведението, в зависимост от неговия тип и от стила на цитиране

1. Цитиране в текста - цитатите се посочват в текста непосредствено след пасажа по един от следните два начина:
  - с пореден номер, ограден в малки или средни скоби (1) или [1]. Това задължително изисква прилагане на списък с пълната информация за източниците, отговарящи на всеки номер
  - с фамилия на автора и година, оградени в малки скоби (Петров, 2020) или (Петров и др, 2020), когато авторите са повече. Това задължително изисква прилагане на списък с пълната информация за източниците, подредени по азбучен ред.
2. Цитиране в края на текста – цитатите се подреждат по азбучен ред (ако се използва фамилия и година) или по реда на срещане (ако се използва пореден номер) като списък в края на текста.
3. Цитиране с бележка под линия – цитатът се извежда с бележка под линия в дъното на страницата, а мястото, за което се отнася, се указва с номерче с горен десен индекс

Пример: Чужд текст¹

Цитат (вижте дъното на тази страница)

5 ИЗТОЧНИЦИ

Creativecommons.bg. *Лицензирай работата си*, 2023. <http://creativecommons.bg>

Wikipedia.org. *Авторско право*. 2022. https://bg.wikipedia.org/wiki/Авторско_право

Wikipedia.org. *Криейтив Комънс*. 2022. https://bg.wikipedia.org/wiki/Криейтив_Комънс

Български институт за стандартизация. *Ръководство за библиографски позовавания и цитиране на информационни източници (ISO 690:2021)*, 2021 г. <https://bds-bg.org/bg/project/show/bds:proj:103982>

Трайчевска, Христина. *Цитирането – същност и начин на употреба*. Copyrights.bg, 2013. <https://copyrights.bg/2013/05/цитирането-същност-и-начин-на-употреб/>

Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. *Указания за цитиране (Харвардска система) в сборник Докторантски четения*, 2022. <https://phls.uni-sofia.bg/documents/articles/2229/UKAZANIA.pdf>

¹ Тук се изписва информацията за цитирания източник